

PROGOVORI O PREGOVORIMA

Beogradska otvorena škola

95/2023

Bilten o procesu pregovora
o pristupanju Srbije Evropskoj uniji

Deset godina od potpisivanja Briselskog sporazuma NE MRCVARITE GA, VEĆ JE MRTAV

TEMA BROJA STR. 4–6

CIVILNO DRUŠTVO ZA
UNAPREĐENJE PRISTUPANJA
SRBIJE EVROPSKOJ UNIJI

MIŠLJENJE STR. 7–9

Lični stav

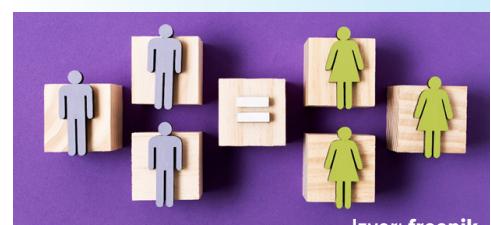
CRNOGORSKI POSTIZBORNI PROCESI I
KRETANJA

AKTUELNO STR. 12–13

Povodom Prvog maja

MALO JE RAZLOGA ZA SLAVLJE

PREDSTAVLJAMO STR. 17–18

Direktiva Evropske unije o
transparentnim zaradama
NERAVNOPRAVNA I NEPLAĆENA

Švedska
Sverige

3

PREGLED MESECA

4

TEMA BROJA

**Deset godina od potpisivanja Briselskog sporazuma
NE MRCVARITE GA, VEĆ JE MRTAV**

7

MIŠLJENJE

Lični stav

CRNOGORSKI POSTIZBORNI PROCESI I KRETANJA

10

U FOKUSU

Agenda 2030 i Srbija

SPORO KORAČANJE KA DALEKIM CILJEVIMA

12

AKTUELNO

Povodom Prvog maja

MALO JE RAZLOGA ZA SLAVLJE

14

KOLUMN

NATO, Rusija i Srbija

GEOPOLITIČKE POSLEDICE (NE)SVRSTAVANJA

17

PREDSTAVLJAMO

Direktiva Evropske unije o transparentnim zaradama

NERAVNOPRAVNA I NEPLAĆENA

PRIJAVITE SE OVDE DA REDOVNO DOBIJATE MESEČNI BILTEN O PROCESU PREGOVORA SRBIJE SA EU

IMPRESUM

Izdavač: Beogradska otvorena škola (BOŠ)
Bulevar oslobođenja 177, 11000 Beograd, Srbija
www.bos.rs

Urednici: Jelena Jorgačević, Branislav Cvetković, Miljana Jovanović

Autori: Branislav Cvetković, Lazar Petrović, Nikola Stevanović, Veljko Jovanović, Milan Hiber, Miljana Jovanović

Lektura i korektura: Marijana Milošević

Dizajn i prelom: Damir Matić

Ova publikacija je nastala u okviru projekta „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji“ koji Beogradska otvorena škola realizuje uz podršku Švedske. Stavovi i mišljenja autora izneti u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i mišljenje Beogradske otvorene škole i donatora.

PREGLED NAJVAŽNIJIH DOGAĐAJA

31. mart	Ministarka za evropske integracije predstavila Izveštaj o pregovorima o pristupanju Srbije Evropskoj uniji tokom češkog predsedavanja Ministarka za evropske integracije Tanja Miščević predstavila je u skupštinskom Odboru za evropske integracije Izveštaj o pregovorima o pristupanju Srbije EU tokom predsedavanja Češke u periodu od jula do decembra 2022. godine. Više...
3. april	Predstavljen prvi izveštaj o usklađenosti srpskog zakonodavstva sa zakonodavstvom Evropske unije Objavljen je prvi izveštaj o usklađenosti srpskog zakonodavstva sa Evropskom unijom, nakon jula 2019. godine. Na sednici Vlade donet je Zaključak o prihvatanju Izveštaja o sprovođenju Nacionalnog programa za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (NPAA) za treće i četvrto tromeseče 2022. godine. Više...
13. april	Regionalnom saradnjom organizacija civilnog društva do većeg fokusa na vladavinu prava Regionalna saradnja organizacija civilnog društva može da ojača njihovu ulogu u regionu i poveća njihov uticaj na sprovođenje neophodnih reformi. Potrebno je da država razgovara sa civilnim društvom o ključnim stvarima, poput: reforme pravosuđa, borbe protiv korupcije, zaštite prava, slobode bezbednosti, borbe protiv organizovanog kriminala, terorizma, ali i o pitanjima migracija. Više...
20. april	Odobrena vizna liberalizacija za Kosovo Evropski parlament usvojio je odluku o viznoj liberalizaciji za Kosovo. U skladu sa usaglašenim tekstom odluke, građani će moći slobodno da putuju u države Šengen zone od prvog januara 2024. godine. Više...

Deset godina od potpisivanja Briselskog sporazuma

NE MRCVARITE GA, VEĆ JE MRTAV

Nije teško zaključiti da proces normalizacije dosad nije uspeo. Ali je, zbog geopolitičkih okolnosti, osvećena potreba za aktivnijim posredovanjem, pa su dve najvažnije članice Evropske unije ponudile novi, nemačko-francuski predlog o normalizaciji odnosa. Primetno je u tom tekstu odsustvo termina Zajednica srpskih opština, dok se s druge strane prava srpske zajednice eksplicitno pominju.

Pre više od decenije, u petak, 19. aprila 2013. potpisani je prvi Sporazum o principima normalizacije odnosa – iako u zvaničnom imenu to nedostaje, misli se na normalizaciju odnosa Beograda i Prištine, odnosno Srbije i Kosova¹ – kolokvijalno nazvan Briselski sporazum. Ispred Beograda i Prištine potpisali su ga, a ne parafirali što je bitna razlika, tadašnji premijeri Ivica Dačić i Hašim Tači.

Šta se desilo nakon deset godina? Jedan od potpisnika „skliznuo” je na mesto ministra spoljnih poslova; drugom se sudi za ratne zločine počinjene krajem devedesetih na Kosovu; barikade i spontane pucnjave su česte, pogotovo u severnom delu Kosova; Srbima koji su uzeli kosovske registarske oznake pale se automobili i buše gume; predstavnici Srpske liste povukli su se iz kosovskih institucija i bojkotovali su nedavne vanredne izbore na severu Kosova. Konačno, novoizabrani predsednici četiri opštine sa srpskom većinom su pripadnici Demokratske partije Kosova (Zvečan i Zubin Potok) i pokreta Samoopredeljenje (Kosovska Mitrovica i Leposavić) aktuelnog kosovskog premijera Aljbina Kurtija, a izlaznost na izborima je bila svega 3,4%.

Neće vam biti teško da zaključite da normalizacija nije uspela i da sporazum nije zaživeo. Kako smo dovde došli?

Šta beše Briselski sporazum?

Najkraće i najjednostavnije rečeno, Briselski sporazum je dokument dugačak jednu stranu, sastavljen od 15 tačaka kojima su predviđeni principi normalizacije odnosa Beograda i Prištine.² U prvih šest tačaka obrazlaže se način formiranja, način rada,

organizacija i ingerencije za entitet nazvan – Zajednica srpskih opština. Sporazumom je predviđeno formiranje Zajednice koju bi sačinjavale sve opštine sa srpskom većinom, a po uzoru na Asocijaciju kosovskih opština. Unutrašnju strukturu bi činio predsednik, potpredsednik, skupština i veće. Imala bi „puni nadzor” u oblastima ekonomskog razvoja, obrazovanja, zdravstva, urbanog i ruralnog razvoja. Takođe, Zajednica bi imala svoj osnivački statut i mogla bi da bude ukinuta samo odlukom opština članica Zajednice.

Srbija je u narednih nekoliko godina i uz blago odlaganje učinila sve ustupke, predala je bezbednosne, pravosudne, telekomunikacione i energetske ingerencije Prištini – pobedila je sa 5 : 0, tvrdio je tadašnji direktor Kancelarije za Kosovo i Metohiju Marko Đurić – dok je Priština uspela da do današnjeg dana izbegne formiranje Zajednice srpskih opština.

Drugi deo Sporazuma, osim predviđenih lokalnih izbora na Kosovu iste godine i formiranja akcionog plana za sprovođenje dogovorenog i komisije za nadzor implementacije Sporazuma, odnosio se na ustupke koje je Srbija trebalo da učini. Suštinski, Srbija je trebalo da pristane na ukidanje paralelnih institucija. Detaljnije, ti članovi su predviđali da će policija na Kosovu biti jedinstvena – kosovska, da će pripadnicima drugih bezbednosnih struktura Srbije biti ponuđeno mestu u odgovarajućim kosovskim. Takođe, dogovorena je integracija pravosuđa u kosovski pravni okvir i postizanje sporazuma o telekomunikacijama i energetici do kraja 2013. godine.

¹ Ova oznaka ne prejudicira status Kosova i u skladu je s Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244, kao i s mišljenjem Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji nezavisnosti.

² <https://www.srbija.gov.rs/cinjenice/en/120394> (pristupljeno 26. aprila 2023)

Izvor: unsplash.com

Deset godina je prošlo kao tren

Koliko je od svega dogovorenog postignuto?

Po potpisivanju sporazuma otvorila su se brojna redovna pitanja koja se pojave kad god se potpiše neki dokument ili akt koji bi imao implikacije po statusu južne srpske pokrajine. Stoga je tada bilo potrebno odgovoriti na pitanja: da li je sporazum ustavan, zašto je potpisana a da se nigde eksplisitno ne pomije Republika Srbija, da li je potpisivanje u stvari de facto priznavanje kosovske nezavisnosti i slično?

Ustavni sud u Beogradu sporazum je okarakterisao kao politički akt i nije htio da se izjašnjava o njegovoj ustavnosti, dok je prištinski Ustavni sud eksplisitno prvih šest tačaka, onih koje se odnose na Zajednicu srpskih opština, okarakterisao kao neustavne i time su prištinske vlasti dobole jak argument u godinama koje su sledile.

S druge strane, Zajednica srpskih opština delovala je kao dobro rešenje, neka vrsta zamene za priznavanje nezavisnosti Kosova od strane Srbije i dobijanja institucionalne garancije za srpsko stanovništvo na Kosovu. Ukipanje paralelnih institucija uz posledično otvaranje procesa o pristupnim pregovorima Srbije sa Evropskom unijom (zvanično proces je otpočeo 2014. godine, prva poglavila su otvorena krajem 2015) izgledalo je kao pristojna kompenzacija za potpisane ustupke.

Srbija je u narednih nekoliko godina i uz blago odlaganje učinila sve ustupke, predala je bezbednosne, pravosudne,

telekomunikacione i energetske ingerencije Prištini – pobedila je sa 5 : 0, tvrdio je tadašnji direktor Kancelarije za Kosovo i Metohiju Marko Đurić – dok je Priština uspela da do današnjeg dana izbegne formiranje Zajednice srpskih opština.

Aktuelni predstavnici dve strane, ovaj put predsednik Srbije Aleksandar Vučić i premijer Kosova Aljin Kurti, u zvaničnim izjavama nisi krili zadovoljstvo što u Ohridu nisu ništa potpisali i prebačili su loptu svojim briselskim kolegama, u nadi da će predložiti bolje rešenje.

U međuvremenu, pregovarački proces Srbije je napredovao. Metodologija je promenjena. Vlast u Srbiji ostala je ista odnosno samo je jačala, imajući podršku Zapada, sve do poslednjih nekoliko godina kada je proces stao i kada su se međunarodne okolnosti promenile, te se javila potreba za novom inicijativom.

Usmena usaglašenost

Zbog međunarodnih okolnosti, Kosovo je kao potencijalno, odnosno ponovno mesto sukoba u Evropi, uoči desetogodišnjice Briselskog sporazuma, uvršteno u bezbednosnu agendu međunarodnih aktera. Osvećena je potreba za aktivnijim posredovanjem u dosad neuspelom procesu normalizacije, pa su dve najvažnije članice Evropske unije, umesto mrtvog Briselskog, ponudile nemačko-francuski predlog o normalizaciji odnosa. Strah od novih sukoba, uz aktuelan rusko-ukrajinski, učinio je

da sve članice Unije podrže pomenuti predlog, bez obzira da li jesu ili nisu priznale kosovsku nezavisnost. Od usaglašavanja s predlogom, on postaje važeći pregovarački okvir Evropske unije u posredništvu između Beograda i Prištine.

Nova inicijativa i ubrzanje pregovora dveju strana doveli su do usaglašavanja sa Aneksom sporazuma o normalizaciji odnosa (nemačko-francuskim predlogom) kako je naslovjen na sajtu Evropske službe za spoljne odnose.³ Aneks⁴, s obzirom na lokalitet u kojem je dogovaran, nazvan je Ohridski, a zanimljivost predstavlja činjenica da, iako su se strane usaglasile, nije došlo do potpisivanja Sporazuma, što dodatno čini proces mutnim.

Primetno je u tekstu odsustvo termina Zajednica srpskih opština, dok se s druge strane prava srpske zajednice eksplisitno pominju. Jedini deo sadržine Sporazuma i Aneksa koji je ostao gotovo identičan kao u Briselskom jeste da strane neće blokirati jedna drugu, niti podsticati treće strane da blokiraju proces evropske integracije i učlanjenje u međunarodne organizacije.

Reakciona diplomacija odnosno reakciona rešenja posledica su toga što se ne posvećuje dovoljno vremena i energije za normalizaciju odnosa, što nema volje za pronalaženje održivog rešenja.

Aktuelni predstavnici dve strane, ovaj put predsednik Srbije Aleksandar Vučić i premijer Kosova Aljin Kurti, u zvaničnim izjavama nisi krili zadovoljstvo što u Ohridu nisu ništa potpisali i prebacili su loptu svojim briselskim kolegama, u nadi da će predložiti bolje rešenje. Ukratko, odrekli su se odgovornosti za nepotpisivanje i vratili se kućama. Iako znaju da će, kako je Aneksom poručeno, nesprovođenje bilo koje od tačaka Sporazuma imati direktne posledice po evropske integracije obeju stranu i uskraćivanje finansijske pomoći Evropske unije.

Očajna vremena, očajnička i rešenja

Reakciona diplomacija odnosno reakciona rešenja posledica su toga što se ne posvećuje dovoljno vremena i energije za normalizaciju odnosa, što nema volje za pronalaženje održivog rešenja. Potencijal za sukob i rastuće tenzije čine odlično okruženje za manipulaciju, ishitrene poteze i nategnute dogovore, što će nesumnjivo imati uticaj na implementaciju dogovorenog.

Posledice, čak ni političke, često neće platiti oni koji su u datom trenutku imali odgovornost i mogućnost za delanje. Posledice će platiti stanovništvo Kosova koje je od nedavno dobilo zeleno svetlo za viznu liberalizaciju, te će od prvog januara naredne godine moći slobodno da se kreće preko granice u zemlje Šengena. Može se samo nagadati kakve će sve posledice toga biti po demografsku sliku Kosova. A onda ćemo se 2033. godine pitati zašto nisu delali kad su mogli.

Branislav Cvetković
Beogradska otvorena škola

³ https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-implementation-annex-agreement-path-normalisation-relations-between_en (pristupljeno 26. aprila 2023)

⁴ https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-eu-proposal-agreement-path-normalisation-between-kosovo-and-serbia_en (pristupljeno 26. aprila 2023)

Lični stav

CRNOGORSKI POSTIZBORNI PROCESI I KRETANJA

Iako su u predizbornoj kampanji grupe koje imaju ekstremno suprotstavljene stavove i interese pružale podršku istoj političkoj figuri, postavlja se pitanje da li će i kako Jakov Milatović uspeti da suštinski pomiri sukobljene perspektive i očekivanja svih onih zahvaljujući čijoj podršci je uspeo da postane predsednik.

Za njega, nezavisna država Kosovo¹ predstavlja činjenicu. Smatra da se u Srebrenici dogodio genocid, te da je Rusija izvršila agresiju na Ukrajinu. Isti čovek u predizbornoj kampanji dobio je podršku Srpske pravoslavne crkve (SPC), predsednika Srpske radikalne stranke Vojislava Šešelja, srpskih i prosrpskih stranaka u Crnoj Gori, ali i gotovo celokupne opozicije iz Srbije, kako one krajnje desno, tako i one levo orientisane. Istovremeno, sebe predstavlja kao prozapadnog političara nove generacije, poriče da ima demagoški pristup i tvrdi da je prosečna plata od hiljadu evra za građane i građanke Crne Gore i te kako realan i skoro dostižan cilj. Oksfordski učenik, 1 od 12 Krivokapićevih apostola, čovek koji je dominantno i ubedljivo prekinuo višedecenijsku dominaciju Mila Đukanovića, i uz sve to uspeo da postane trenutno najmlađi šef jedne evropske države – novi predsednik Crne Gore, gospodin Jakov Milatović.

Njegove izjave o Srebrenici, nezavisnom Kosovu*, ruskoj agresiji, ali i odlaganju bilo kakvih odluka o promeni državnih simbola i obeležja, predstavljale su prvo udaljavanje od prosrpske retorike [...] Kada bi se hipotetički sutra održavali neki novi izbori, nova izborna parola Milatovića mogla bi bez problema biti – Brisel, a ne Beograd.

Politička scena Zapadnog Balkana je oduvek bila podložna različitim uticajima koji su često predstavljali spoj nespojivog; taj spoj nije dozvoljavao strukturalno uspostavljanje iole efikasnog i prosperitetnog političkog sistema. Ipak, u vremenu koje je usledilo nakon izlaska iz državne zajednice SCG, Crna Gora je uspela da se profiliše kao država koja ima jasno definisan

Izvor: pixabay.com

put i na tom putu iskrenu i realnu podršku zapadnih partnera. Crna Gora je preživela državni udar, 2017. godine postala punopravni član NATO alianse, a 30. juna 2020. otvorila i poslednje poglavje u pristupnim pregovorima sa Evropskom unijom. U periodu u kojem su vođeni pregovori sa EU, Crna Gora je ubedljivo najveće probleme imala u vezi s poglavljem 23 – Pravosuđe i temeljna prava i poglavljem 24 – Pravda, sloboda i bezbednost. Uspela je da privremeno zatvori tri poglavља.

Doizborna politika

Ipak, samo dva meseca nakon 30. juna, evropskoj bajci došao je kraj. U poslednje dve i po godine, ni Vlada Zdravka Krivokapića ni Vlada Dritana Abazovića nije uspela da zatvori nijedno od prethodno otvorenih pregovaračkih poglavља. Podeljeno društvo, nastalo u atmosferi posve sukobljenih interesa, jedan čovek je uspeo definitivno da ujedini, a on sam tvrdi i da pomiri. Međutim, iako su u predizbornoj kampanji grupe koje imaju ekstremno suprotstavljene stavove i interese pružale podršku istoj političkoj figuri, postavlja se pitanje da li će i kako Milatović uspeti da suštinski pomiri sukobljene perspektive i očekivanja svih onih zahvaljujući čijoj podršci je uspeo da postane novi predsednik Crne Gore.

¹ Ova oznaka ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244, kao i sa mišljenjem Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji nezavisnosti

Iako je u kampanji predstavljen kao prosrpski kandidat, Milatović je u samo dve nedelje nakon izbora uspeo da propisno razočara i razluti mnoge. Njegove izjave o Srebrenici, nezavisnom Kosovu*, ruskoj agresiji, ali i odlaganju bilo kakvih odluka o promeni državnih simbola i obeležja, predstavljale su prvo udaljavanje od prosrpske retorike i za neke bolno, za neke lukavo, a za neke krajnje pragmatično približavanje zapadnim partnerima i jedinom logičnom putu za Crnu Goru. Kada bi se hipotetički sutra održavali neki novi izbori, Brisel, a ne Beograd, mogla bi bez problema biti nova izborna parola Milatovića. Štaviše, u svetu Milatovićeve izjave da će njegova prva diplomatska poseta biti baš poseta Briselu, postoji realna mogućnost da polusarkastična parola „Brisel, a ne Beograd“ ne bude samo to, već realna politika koju će Milatović morati da sprovodi ukoliko želi da na parlamentarnim izborima, zakazanim za 11. jun ove godine, pomogne svom pokretu „Evropa sad“ da, zajedno s budućim koalicionim partnerima, osvoji dvotrećinsku većinu i time u potpunosti zaokruži svoju vladavinu.

U javnim nastupima, Milatović veoma često govori da će jedan od glavnih principa na kojima će zasnovati svoje delovanje biti regionalna saradnja i povezivanje, te, shodno tome, da Otvoreni Balkan ne predstavlja zamenu za proces pridruživanja EU, već koncept sličan onom koji u svojoj biti imaju CEFTA sporazum i Berlinski proces.

Politika koju će Milatović sprovoditi u daljem periodu, kako na unutrašnjem tako i na spoljnopoličkom planu, makar će na kraće staze (odnosno do 11. juna) biti vođena isključivo jednim interesom – pokušajem da svom pokretu, uz podršku stranaka desnog centra i krajnje desnice, obezbedi dovoljno glasova za osvajanje dvotrećinske većine u nacionalnom parlamentu i sa tim poziciju mandatara za sastav nove crnogorske Vlade, najverovatnije svom kolegi Miloju Spajiću.

Koliko god tektonska bila pobeda koju je Milatović već ostvario, mora se priznati da su ovlašćenja kojima raspolaže predsednik Crne Gore pre svega protokolarnog karaktera. Samim tim, osim suspenzivnog veta, on nema previše formalno pravnih mehanizama pomoću kojih može ograničavati zakonodavnu, a pogotovo ne izvršnu vlast. Ipak, meka moć kojom u ovom trenutku raspolaže nesporno predstavlja najznačajniju komparativnu prednost koja bi trebalo da u konačnici rezultira dodatnim rastom popularnosti „Evrope sad“, odnosno padu podrške Demokratskoj partiji socijalista (DPS).

Postizborna očekivanja

Baš zbog sada već famozne dve trećine parlamentarne vlasti, nezahvalno je u ovom trenutku procenjivati kurs koji će u

spoljnoj politici na duže staze zauzeti Crna Gora. Ipak, gotovo je izvesno da će Milatović povodom svih otvorenih pitanja do održavanja prevremenih parlamentarnih izbora svoje stavove zasnovati najpre u cilju dobijanja podrške Zapada, koja će biti nužno potrebna ukoliko „Evropa sad“ želi da, uz podršku koalicionih partnera, pošalje DPS u opoziciju, a sebi obezbedi kvalifikovanu većinu u nacionalnom parlamentu. Upravo ta dvotrećinska, odnosno kvalifikovana većina, dala bi Milatovićevom pokretu priliku da i pravno gledano ima poluge moći u svojim rukama, a koje bi im onda omogućile da na dnevni red iznesu pitanje promene Ustava. Ukoliko bi došlo do promene Ustava, otvara se put da Milatović i „Evropa sad“ preduzmu korake u cilju postizanja brojnih ne(suštinskih) promena, poput državnih simbola i obeležja, zastave, himne, a potencijalno bi se otvorila i rasprava o validnosti i priznanju crnogorskog jezika.

Koliko god velike i korisne bile pobede koju su Milatović i Spajić ostvarili, moć za sprovođenje agende koju zastupaju dobili bi tek u slučaju osvajanja parlamentarne, po mogućству, dvotrećinske većine. A ukoliko u tome uspeju, „Evropa sad“ i njeni koalicioni partneri imaju težak zadatak da balansiraju između interesa Beograda i Brisele koji su često vrlo suprotstavljeni.

Jedino upitan – Otvoreni Balkan

Ipak, posmatrano kroz spoljnopoličku prizmu, mogu se definisati četiri glavna pitanja koja pružaju odgovor o tome nastavlja li Crna Gora svoj evropski put ili postaje istinski okrenuta Rusiji – povlačenje priznanja nezavisnosti Kosova*, članstvo u NATO-u, ukidanje sankcija uvedenih Rusiji i pristupanje Otvorenom Balkanu.

Na osnovu prvih postupaka koje je Milatović preuzeo nakon pobede na izborima čini se da je i najvećim zagovornicima bliskih odnosa Podgorice, Beograda i Moskve jasno da se, kada je reč o prva tri pomenuta pitanja, gotovo izvesno neće desiti nikakva promena politike koju je dosad vodio Đukanović. Članstvo Crne Gore u NATO-u, nastavak evropskog puta i puna podrška teritorijalnom integritetu Ukrajine, kako kroz članstvo u samoj Aliansi tako i kroz nastavak sprovođenja sankcija Rusiji, jasne su smernice da će Milatović kao predsednik, ali i „Evropa sad“ kao najverovatnije buduća vodeća parlamentarna stranka, biti jasno orijentisani na podršku Zapada i usklađeni sa spoljnom politikom koju sprovodi EU.

Međutim, kada je reč Otvorenom Balkanu, vrlo je moguće da će i pored gotovo otvorenog protivljenja Miloja Spajića i nekim budućim koalicionim partnera pokreta „Evropa sad“, Milatović jasno zastupati stavove suprotne onima kojih se dosad držao Đukanović. A kako Milatović definitivno ima najveću popularnost među građanima Crne Gore, nije isključeno da njegovi stavovi ovog puta budu prihvaćeni kao zvanični. U javnim

nastupima, Milatović veoma često govorи da će jedan od glavnih principa na kojima će zasnivati svoje delovanje bitи regionalna saradnja i povezivanje, te, shodno tome, da Otvoreni Balkan ne predstavlja zamenu za proces pridruživanja EU, već koncept sličan onom koji u svojoj bitи imaju CEFTA sporazum i Berlinski proces.

Kao mlad političar, Milatović nije opterećen stegama svoje ili prošlosti bilo koje države Zapadnog Balkana, te krajnje kredibilno može govoriti o pomirenju unutar Crne Gore, a i na Zapadnom Balkanu.

Koliko god savremena geopolitička previranja bila isprepleta na različitim interesima njihovih aktera, u današnje vreme veoma je teško zamisliti da članica NATO saveza koja nije deo EU, ne bude, makar deklarativno, na putu ka članstvu u EU. Kada je Crna Gora postala članica NATO-a, Sjedinjene Američke Države, ali i sama Rusija, počele su da ovu malu balkansku državu suštinski doživljavaju kao deo Zapada. Pogotovo od momenta kada je Rusija započela agresiju na Ukrajinu, narativ koji je Đukanović često koristio, u cilju ubedljivanja javnog mnjenja da Crnoj Gori preti opasnost od Srbije i Rusije, ispostavio se kao tačan, ali je istovremeno počeo i da bledi, jer sada Crna Gora nije nezaštićena.

Zbog svega navedenog, bilo kakvo dramatično okretanje ka Iстоку za Milatovića u ovom momentu nije opcija, a do ublažavanja retorike prema Srbiji u odnosu na Đukanovićevu već je došlo. Istovremeno, kao mlad političar, Milatović nije opterećen stegama svoje ili prošlosti bilo koje države Zapadnog Balkana, te krajnje kredibilno može govoriti o pomirenju unutar Crne Gore, a i na Zapadnom Balkanu. Zato, do 11. juna, kada bi „Evropi sad“ odgovaralo da prevremenih parlamentarnih izbora budu održani, treba očekivati jasno i nedvosmisleno poklapanje Crne Gore sa stavovima EU, a nakon tog datuma... Pa, uz dvotrećinsku većinu, Milatović i „Evropa sad“ moraće da naprave određene ustupke kako bi zadovoljili, makar u jednom neznatnom delu, desno orijentisano glasačko telо koalicionih partnera, ali će suštinski ostati predani putu daljih evropskih integracija Crne Gore.

*Lazar Petrović
Advokatski pripravnik, Milosevic Law Firm*

Agenda 2030 i Srbija

SPORO KORAČANJE KA DALEKIM CILJEVIMA

Iako je već prošla polovina perioda predviđenog za ispunjenje Agende 2030, Srbija je dostigla ciljane vrednosti za samo tri, od ukupno 169 potciljeva. Pored toga i dalje izostaju ključni procesi, poput prioritizacije ciljeva održivog razvoja. Prvi koraci u tom smeru, načinjeni su tek ove godine, početkom procesa izrade Uredbe o postupku pripreme Nacrta plana razvoja.

Prioritizacija ciljeva održivog razvoja (COR) predstavlja njihovo smeštanje u nacionalni kontekst, prema razvojnim prioritetima društva.

Planski dokumenti su neophodni kako bi suverena zemlja odredila pravac svoje politike. Ovo, naravno, važi i za Srbiju. Prema ovdašnjem Zakonu o planskom sistemu, to su dokumenti razvojnog planiranja, a pre svega Plan razvoja kao „hijerarhijski najviši, dugoročni dokument razvojnog planiranja Republike Srbije, koji za period od najmanje deset godina usvaja Narodna skupština”.¹ Prilikom izrade Plana razvoja obavezno se sprovodi analiza razvojnih potencijala Republike Srbije, međunarodnih, ekonomskih i društvenih trendova i mogućnosti zemlje

da u aktuelizuje svoje potencijale imajući u vidu pomenute trendove.²

Republički sekretarijat za javne politike (RSJP) je započeo izradu Uredbe o postupku pripreme Nacrta plana razvoja Republike Srbije, pa je formirana Radna grupa koja je svoj prvi sastanak imala 15. marta 2023. Zaključak sastanka jeste da u procesu izrade Plana razvoja treba voditi računa o ravnomernom regionalnom razvoju

2 Isto.

¹ <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-planskom-sistemu-republike-srbije.html>

Izvor: pexels.com

i planiranju razvoja u kontekstu Agende 2030 i ciljeva održivog razvoja.³

Lična karta Agende 2030

Agenda 2030 za održivi razvoj je dokument koji predstavlja dogovor na svetskom nivou o tome, kako joj i samo ime kaže, kako želimo da svet izgleda u 2030. Sa 17 ambiciozno postavljenih, univerzalnih ciljeva, dodatno razrađenih kroz 169 potciljeva uključuje tri najvažnije dimenzije održivog razvoja: ekonomski rast, socijalnu inkluziju i zaštitu životne sredine. Održivi razvoj se najčešće definiše kao „razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjosti, bez uskraćivanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe”, a Agenda 2030 je samo jedno sredstvo ka cilju uspostavljanje takvog društva.

Proteklo je pola perioda koje je bio predviđen za sprovođenje Agende 2030, a Srbija je dostigla ciljane vrednosti za samo tri od ukupno 169 potciljeva. Pored toga, izostaje pokretanje ključnih procesa poput usvajanja Plana razvoja Republike Srbije, na osnovu kojeg bi trebalo da se izvrši nacionalizacija ciljeva održivog razvoja nakon široko sprovedenog društvenog dijaloga.

Usvojena je 25. septembra 2015. na period od 15 godina, a nakon opsežnih dvogodišnjih konsultacija u kojima je učestvovala i naša zemlja. Srbija se ratifikacijom Agende 2030 obavezala na njeno sprovođenje.⁴ Pošto su glavne karakteristike Agende složenost, sveobuhvatnost i međuzavisnost ciljeva, upitno je da li ih svaka pojedinačna zemlja može dostići, jer svaka država ima svoje specifične izazove i potrebe. Shodno tome, neophodno je izvršiti adekvatnu prioritizaciju i nacionalizaciju ciljeva održivog razvoja (COR). To se čini definisanjem razvojnih prioriteta društva, kao i integriranjem COR u zakonski i strateški okvir. Dodatno, neophodno je nakon toga izvršiti i lokalizaciju COR njihovim integriranjem i u lokalna planska dokumenta, jer se 65% njih može sprovesti samo na lokalnom nivou.

Gde je Srbija danas po pitanju Agende 2030?

Proteklo je pola perioda koje je bio predviđen za sprovođenje Agende 2030, a Srbija je dostigla ciljane vrednosti za samo tri od ukupno 169 potciljeva. Pored toga, izostaje pokretanje ključnih procesa poput usvajanja Plana razvoja Republike Srbije, na osnovu kojeg bi trebalo da se izvrši nacionalizacija

ciljeva održivog razvoja nakon široko sprovedenog društvenog dijaloga. Sastanak Radne grupe je prvi korak ka daljem usvajanju ovog dokumenta.

Nacionalizacija i integracija ciljeva održivog razvoja u planska dokumenta, komplementarna je s procesom evropskih integracija, pošto je Evropska unija 2016. potvrdila da će sprovoditi Agendu kroz javne politike. Shodno tome, proces prioritizacije i nacionalizacije ciljeva održivog razvoja u RS treba da prati isti princip i standarde uspostavljene unutar EU. To konkretno znači da sva razvojna dokumenta RS i dokumenti javnih politika treba da, kroz proces pristupanja EU, integrišu i UN Agendu 2030.⁵

Konačno, kamenčić u mozaiku (odsustva) implementacije i razrade Agende jeste i nepristupačnost relevantnih podataka javnosti. Naime, nadležne grupe ili pojedinci u Vladi i relevantnim institucijama koji se bave Agendom 2030 nisu poznati javnosti, što dodatno smanjuje institucionalne kapacitete za njeno sprovođenje.

Međutim, ovdašnja međuresorna radna grupa za sprovođenje Agende 2030 je prestala da funkcioniše 2020. Iako je jedan od ključnih institucionalnih mehanizama za njeno sprovođenje, ova radna grupa i dalje nije formirana, niti je poznato kada će se to dogoditi.

Konačno, kamenčić u mozaiku (odsustva) implementacije i razrade Agende u pravcu svih prethodno navedenih faktora jeste nepristupačnost relevantnih podataka javnosti. Naime, nadležne grupe ili pojedinci u Vladi i relevantnim institucijama koji se bave Agendom 2030 nisu poznati javnosti, što dodatno smanjuje institucionalne kapacitete za njeno sprovođenje.⁶

Ukratko, Srbija je i dalje veoma daleko od primene Agende 2030. A vremena za njeno sprovođenje sve je manje.

Nikola Stevanović
Beogradska otvorena škola

3 <https://rsjp.gov.rs/cir/vesti-cir/>

4 <https://www.bos.rs/ekz/vesti/134/10644/koliko-je-srbija-daleko-od-prime-ne-agende-2030.html>

5 <https://rsjp.gov.rs/wp-content/uploads/Srbija-i-Agenda-2030-novembar-2020.-lat.pdf>

6 Monitoring izveštaj 2022.

Povodom Prvog maja **MALO JE RAZLOGA ZA SLAVLJE**

Nemali broj ljudi danas uzima zdravo za gotovo mnoga prava za koja su se radnici/e kroz istoriju izborili/e, poput osmočasovnog radnog vremena, neradnog vikenda, minimalne zarade, zabrane ropskog rada i eksploracije dečjeg rada. U raznim delovima sveta radnici/e se – na dan kada su davne 1886. godine stotine hiljada američkih radnika izašle na čikaške ulice kako bi zahtevale da svi prihvate osmočasovno radno vreme – okupljaju i obeležavaju Praznik rada zahtevajući bolje uslove. U Srbiji je slučaj drugačiji. Praznik rada najpre, ako ne i isključivo, služi za odmor i razonodu. A situacija nije nimalo ohrabrujuća.

Prema odluci Vlade Republike Srbije, neto minimalna zarada u aprilu 2023. iznosi 36.800 dinara, dok minimalna potrošačka korpa iznosi oko 48.400 dinara. Jasno je – minimalna zarada je nedovoljna za najosnovnije potrebe. Uzimajući u obzir da trenutno svaki peti radnik/ca zvanično prima minimalnu platu, činjenica je da je veliki broj radnika/ca u Srbiji na pragu siromaštva i da jedva preživljava.

Prema zvaničnim statistikama oko 40% svih zaposlenih radnika/ca van radnog odnosa, njihova prava obuhvaćena Zakonom o radu u potpunosti su uskraćena. To znači da radnici/ce van radnog odnosa nemaju osnovna radna prava poput prava na minimalnu zaradu, bolovanje, sindikalno organizovanje i mnoga druga.

Ekonomski efekti pandemije Covid-19 i sukoba u Ukrajini imaju veliki uticaj na stopu inflacije, koja je sa 10,4% u maju prošle godine porasla na današnjih 16,2%. Samim tim budući odnos minimalne potrošačke korpe i plate ne izgleda obećavajuće. Takođe, nemogućnost da, zbog rasta cena, sebi priušte kupovinu stana dodatno otežava situaciju radnicima/ama koji danas plaćaju vrtoglave kirije. Prema nalazima organizacije „Ministarstvo prostora”, neophodno je da se čak 19 godina daje celokupna plata kako bi se otplatio kredit za prosečan stan od 55 kvadrata. Takođe, značajan deo radnika/ca zaposleno je putem partijskih veza, te neprestano trpe pritisak partijskih struktura i plaše se gubitka posla.

Trenutni pravni okvir u Srbiji

U postojećem Zakonu o radu, zaposleni su podeljeni u dve kategorije: oni koji imaju ugovor o radu i oni koji su angažovani van radnog odnosa. S obzirom na to da je, prema zvaničnim statistikama, oko 40% svih zaposlenih radnika/ca van radnog odnosa, njihova prava obuhvaćena Zakonom o radu u potpunosti su uskraćena. To znači da radnici/ce van radnog odnosa nemaju osnovna radna prava poput prava na minimalnu zaradu, bolovanje, sindikalno organizovanje i mnoga druga. Jedno od potencijalnih rešenja ovog problema jeste izmena trenutnog Zakona o radu u skladu s postojećim normativno-pravnim standardima Evropske unije i Međunarodne organizacije rada i u čiju izradu bi bio uključen i civilni sektor.

Sve češće smo svedoci povreda na radu, pa čak i smrtnih slučajeva, kao što je slučaj radnice koja je preminula usled povrede na radu u fabrički „Leoni“ u Kraljevu ili prošlogodišnje nesreće u rudniku u Sokobanji, gde je poginulo osam rudara.

Nažalost, sve češće smo svedoci povreda na radu, pa čak i smrtnih slučajeva, kao što je slučaj radnice koja je preminula usled povrede na radu u fabrički Leoni u Kraljevu, prošlogodišnje nesreće u rudniku u Sokobanji, gde je poginulo osam rudara ili radnice koja je preminula usled povreda od pada sa sedmog sprata Ministarstva spoljnih poslova. Trenutno je u toku proces usvajanja novog predloga Zakona o bezbednosti i zdravlja na radu koji podrazumeva niz značajnih poboljšanja, kao što su pooštrevanje uslova za obavljanje visokorizičnih poslova kroz uvođenje dozvola za rad i sprovodenje obuka za

Izvor: pexels.com

pravilno korišćenje mašina. Novim zakonom bi takođe bili regulisani rad od kuće i rad na daljinu.

Kako poboljšati položaj radnika/ca?

Potrebno je da postoji normativno-pravni okvir koji bi stvorio povoljne uslove za autonomno delovanje sindikata i omogućio njihovo efektivno pregovaranje s državom i poslodavcima radi poboljšanja uslova za rad. Jedan od prvih koraka jeste

Potrebno je da postoji normativno-pravni okvir koji bi stvorio povoljne uslove za autonomno delovanje sindikata i omogućio njihovo efektivno pregovaranje s državom i poslodavcima radi poboljšanja uslova za rad.

unapređenje pravnog okvira u oblasti rada, što podrazumeva otvaranje pregovora o Poglavlju 19 u procesu evropskih integracija. Poglavlje 19 sadrži norme koje se tiču: obezbeđivanja odgovarajućih uslova rada za žene i muškarce, bezbednosti i očuvanja zdravlja na radu, poboljšanja sistema socijalne zaštite, postizanja sigurnih i održivih prihoda, kao i poboljšanja obrazovanja radnika/ca. Ciljevi pravnog okvira Evropske unije

u ovoj oblasti jesu uspostavljanje jednakih mogućnosti za sve, garantovanje jednakе naknade za jednak rad, zabrana diskriminacije po bilo kom osnovu i podsticanje socijalnog dijaloga.

Društvene probleme ne možemo rešavati kao pojedinci. Sećajući se tekovina Međunarodnog praznika rada, ne smemo dozvoliti sve dublji pad osnovnih ljudskih i radničkih prava. Najmanje što bi trebalo da bude obezbeđeno svakom radniku/ći jeste siguran krov nad glavom i hrana na stolu.

Veljko Jovanović
student Fakulteta političkih nauka
Univerziteta u Beogradu

NATO, Rusija i Srbija

GEOPOLITIČKE POSLEDICE (NE) SVRSTAVANJA

Iskustva Finske i Švedske nam možda nagoveštavaju da je tradicionalno poimanje neutralnosti neodrživo u savremenom kontekstu svetske polarizacije, barem za države koje su ekonomski i politički uključene u tok evropske integracije i od nje u velikoj meri zavisne. S druge strane, moguće je i da je najgore prošlo, te da države koje istraju u svojoj neutralnosti nemaju više šta da izgube.

Finska je podnošenjem prijave za pristupanje NATO-u 18. maja 2022. okončala praksu neutralnosti koju se pridržavala u kontinuitetu od Hladnog rata. Ključni faktor u ovoj promeni spoljno-političkog kursa jeste invazija Rusije na Ukrajinu, započeta 24. februara 2022. Taj događaj u potpunosti je promenio ustaljeni bezbednosni okvir Evrope, a Finska i Švedska su se veoma brzo prilagodile novonastaloj situaciji.

Radi razumevanja preorientacije finske spoljne i bezbednosne politike, važno je identifikovati u kojoj meri je ona bila

neutralna pre rata u Ukrajini. Nakon Hladnog rata, Finska (za jedno sa Švedskom) pristupa Evropskoj uniji 1995. zadržavajući formalnu neutralnost. Međutim, od tada se često označava kao (vojno) nesvrstana, pre nego neutralna. Dok je nakon toga usledio period česte saradnje sa NATO-om, ta saradnja bila je donekle ograničenog obima (npr. nije učestvovala u vežbama vezanim za član 5. NATO-a).

Veći deo stanovništva, kao i većina političkih partija, podržavali su dobre odnose s Rusijom. Stavovi prema ideji pristupanja

Izvor: pexels.com

NATO-u bili su prilično negativni; podrška pristupanju nije prelazila 30%. Početak promena vidi se nakon drugog mandata Vladimira Putina, usled aktivnije intervencionističke spoljne politike Ruske Federacije. Invazija na Gruziju 2008. i naročito Ukrajinska kriza iz 2014. značajno utiču na utvrđivanje tzv. NATO opcije u bezbednosnom establišmentu finske Vlade. Mada je većina stanovništva i političke elite još uvek bila protiv pristupanja Savezu, utvrđen je plan ispunjenja organizacionih i operativnih uslova radi mogućnosti brzog pristupanja NATO-u u slučaju da bezbednosni kontekst to zahteva.

Okretanje ka NATO-u

Značajnija promena u stavovima javnosti i političke elite dolazi nakon gomiljanja ruskih snaga na granici sa Ukrajinom i otvorenih pretnji Moskve uperenih ka Finskoj i Švedskoj krajem 2021. S početkom ruske invazije na Ukrajinu, podrška javnosti pristupanju NATO-u dostigla je dotad nezamislivih skoro 80%. Ministarstvo spoljnih poslova izrađuje Izveštaj u kojem identi-

Osnovna geostrateška posledica pristupanja Finske NATO-u jeste proširenje Alijanse na 1.340 km dugu finsko-rusku granicu, iza koje se nalazi opremljena i moderna vojska. Uz ovo dupliranje granice s Rusijom, NATO sada u potpunosti kontroliše ulaz na Baltičko more.

fikuje pristupanje NATO-u kao najcelishodniji način garantovanja bezbednosti i „prostora za manevrisanje” u spoljnoj politici. Parlament je 17. maja podržao Izveštaj, uz veoma visok nivo konsenzusa (188 glasova za, samo osam protiv), te je Finska, zajedno sa susednom Švedskom, podnela zvaničan zahtev za članstvo već sledećeg dana, 18. maja 2022.

Sledili su protokoli o pristupanju NATO-u, usporeni protivljnjem Turske zbog navodne podrške Finske Radničkoj partiji Kurdistana. Nakon postignutog sporazuma, protokoli o pristupanju su uspešno kompletirani na Samitu u Madridu 28. juna 2022. Sledio je proces ratifikacije, kada se Turska ponovo pokazala kao poslednja članica koja je dala saglasnost 30. marta 2023.

Kontraefekti napada na Ukrajinu

S obzirom na to da je Finska pre dosta vremena identifikovala potencijalnu rusku agresiju kao značajnu bezbednosnu pretњu, blagovremeno je izvršila modernizaciju i unapređenje vojne opreme i naoružanja. Shodno tome, ona neće činiti nikakvu slabu tačku granice NATO-a, već će u stvari biti jedna od država „pružalaca bezbednosti”, što će joj i dati značajan manevarski položaj i fleksibilnost unutar strukture Saveza.

Osnovna geostrateška posledica pristupanja Finske NATO-u jeste proširenje Alijanse na 1.340 km dugu finsko-rusku granicu, iza koje se nalazi opremljena i moderna vojska. Uz ovo dupliranje granice s Rusijom, NATO sada u potpunosti kontroliše ulaz na Baltičko more. Takođe, potencijalna odbrana Istočne Evrope znatno je olakšana. Nova granica svakako neu-poredivo više ide u korist Alijansi nego Rusiji. NATO je ruskom agresijom takođe stekao novu svrhu i legitimitet, koji su mu nakon završetka Hladnog rata suštinski nedostajali. Savez je sada jači i ujedinjeniji nego ranije. Na Samitu u Madridu, čelnici NATO-a su odlučili da povećaju broj trupa u visokoj spremnosti sa oko 40.000 na preko 300.000. Ruska invazija Ukrajine, započeta radi sprečavanja proširenja granica NATO-a ka Ruskoj Federaciji, imala je katastrofalan kontraefekat.

Prethodno učestalo insistiranje na harmonizaciji spoljne politike Republike Srbije sa Zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom EU po pitanju sankcija Ruskoj Federaciji značajno je posustalo usled postizanja sporazuma u Ohridu između Beograda i Prištine.

Možemo očekivati i veći stepen saradnje između EU i NATO-a. U slučaju uspešnog procesa ratifikacije Protokola o pristupanju Švedske, samo četiri članice Evropske unije ostaće van Alijanse (Irska, Austrija, Kipar, Malta). Tome doprinosi i odluka Danske da prekine svoj opt-out od Zajedničke spoljne i bezbednosne politike Evropske unije. Kao država sa istorijskim iskustvom s Rusijom, ali koja je sada i značajna članica NATO-a, Finska ima priliku da preduzme značajnu ulogu u procesu donošenja odluka na evropskom nivou.

Značaj za spoljnu politiku Srbije

Šta ovo znači za koncept neutralnosti danas, naročito u kontekstu proklamovanje neutralnosti Republike Srbije?

Iskustva Finske i Švedske nam možda nagoveštavaju da je tradicionalno poimanje neutralnosti neodrživo u savremenom kontekstu svetske polarizacije, barem za države koje su ekonomski i politički uključene u tok evropske integracije i od nje u velikoj meri zavisne. Finska, država koja je u toj meri predstavljala olicenje neutralnosti da je inspirisala geopolitički termin finlandizacija, odlučila je da odbaci vojnu nesvrstanost i pristupi najznačajnijem vojnom savezu na svetu. Štaviše, i neke države koje su ostale formalno neutralne (Irska, Austrija, Švajcarska) počele su labavije tumačiti koncept neutralnosti, pružajući pomoć Ukrajini i uvodeći sankcije Rusiji. Moguće je da su promenjene geopolitičke okolnosti u Evropi, naime dalje jačanje NATO-a i vojni i ekonomski gubici Ruske Federacije, donekle umanjili potencijalne dobiti neutralne politike. Za

Srbiju je relevantno da Evropska unija po pitanju rata u Ukrajini postupa jedinstveno, te svako odstupanje potencijalnih članica može da ima naročito negativne posledice na proces integracije.

S druge strane, moguće je i da je najgore prošlo, te da države koje istraju u svojoj neutralnosti nemaju više šta da izgube. Između ostalog, možemo videti da je prethodno učestalo

Ako Srbija odluči da je promena spoljnopolitičkog određenja neophodna, to bi trebalo da uradi na vreme i potencijalno iskoristi šansu da ubrza svoj put u procesu evrointegracije.

insistiranje na harmonizaciji spoljne politike Republike Srbije sa Zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom EU po pitanju sankcija Ruskoj Federaciji značajno posustalo usled postizanja sporazuma u Ohridu između Beograda i Prištine. U svakom slučaju, ako Srbija odluči da je promena spoljnopolitičkog određenja neophodna, to bi trebalo da uradi na vreme i potencijalno iskoristi šansu da ubrza svoj put u procesu evrointegracije.

*Milan Hiber
student Fakulteta političkih
nauka Univerziteta u Beogradu*

Direktiva Evropske unije o transparentnim zaradama**NERAVNOPRAVNA
I NEPLAĆENA**

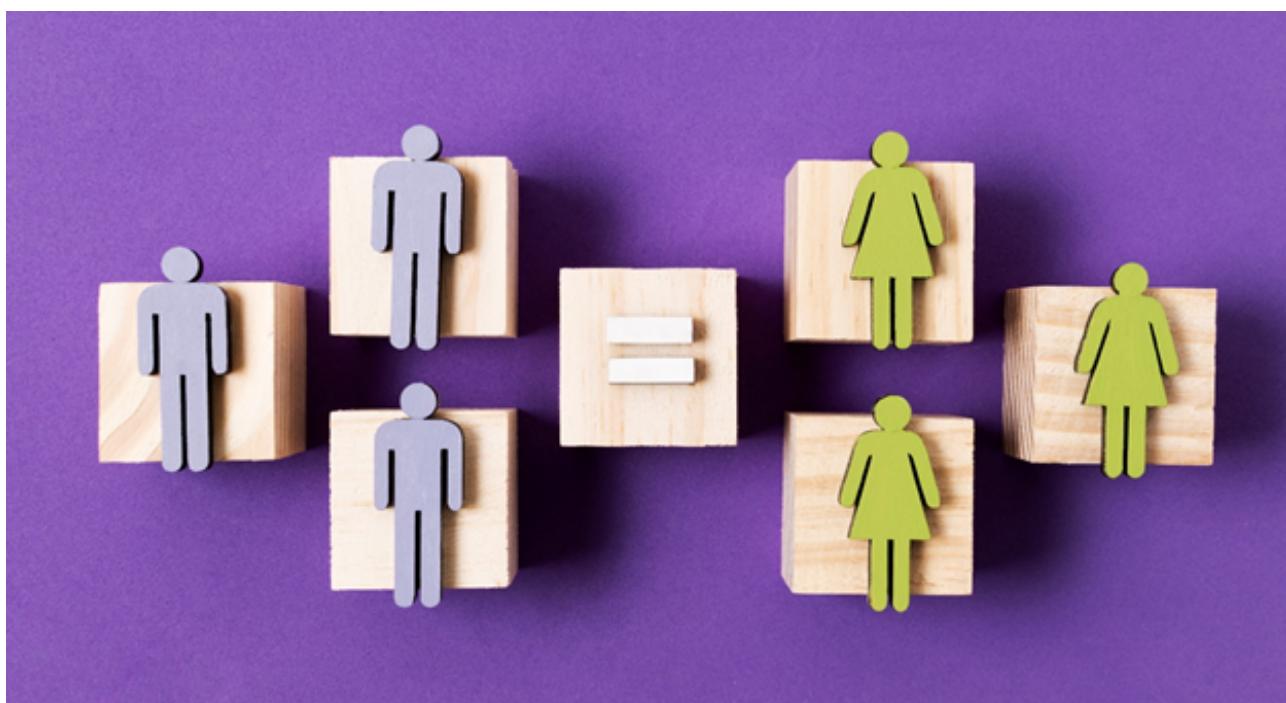
Rodni jaz u platama odnosi se na razliku između prosečnih zarada žena i muškaraca u radnoj snazi. Pitanje rodnog jaza nije nova društvena pojava, već gotovo prihvaćenost sa kojom žene svakodnevno žive (i) u današnjem društvu. Uprkos brojnim politikama i zagovaračkim inicijativama usmerenim na rešavanje tog problema, on je i dalje prisutan.

Nekoliko je faktora koji doprinose rodnom jazu u platama u Evropi. Jedan od primarnih razloga je uporna segregacija žena i muškaraca u različitim sektorima zapošljavanja. Žene obično rade u manje plaćenim sektorima poput uslužnog, dok muškarci najčešće lakše pronalaze posao u unosnijim sektorima poput inženjeringu ili tehnologije. Pored toga, rad žena je potcenjen u odnosu na rad muškaraca, što utiče na nivo nadoknade koju dobijaju za svoj rad. Razlika u platama prisutna je usled diskriminacije žena u procesu zapošljavanja ili unapređenja. Žene se mnogo češće nego muškarci suočavaju sa tzv. staklenim plafonom ili lepljivim podom, koji im ne dozvoljavaju da napreduju. Neravnopravno plaćanje muškaraca i žena za isti rad ima posledice i na ekonomsko blagostanje žena, posebno u kasnijoj životnoj dobi. Niže plate se pretvaraju u niže penzije, što otežava ženama da postignu zadovoljavajući

životni standard. Razlika u platama takođe utiče na ravnotežu između posla i privatnog života žena, te su one prinudene da rade duže kako bi zarađivale isto kao i muškarci. Pored osmočasovne smene na poslu, žene najčešće čeka i osmočasovna smena brige o porodici ili domaćinstvu, a koja je posledica rodnih stereotipa i uloga.

Nova direktiva za stare bolje

Sredinom novembra Evropska unija obeležava Dan jednakih plata. Podaci koji su 15. novembra predstavljeni javnosti pokazali su da žene u Evropi zarađuju u proseku 16% manje od muškaraca, a rodni jaz u platama značajno varira među evropskim zemljama. Primera radi, žene u Estoniji zarađuju 25,6% manje od muškaraca, a u Italiji zarađuju 5,5% manje od muškaraca.

Izvor: freepik

U 2020. godini Evropska unija usvojila je Strategiju za rodnu ravnopravnost 2020–2025, u kojoj se predlaže širok spektar akcija za unapređenje rodne ravnopravnosti u zapošljavanju, uključujući promovisanje jednakih plata, iskorenjivanje rodnih stereotipa i eliminaciju diskriminacije žena. Države članice se, kako se navodi u ovom dokumentu, takođe ohrabruju da povećaju transparentnost u strukturama plata zahtevajući od poslodavaca da informacije o visini zarada budu javno dostupne.

Razlika u platama takođe utiče na ravnotežu između posla i privatnog života žena, te su one proručene da rade duže kako bi zarađivale isto kao i muškarci. Pored osmočasovne smene na poslu, žene najčešće čeka i osmočasovna smena brige o porodici ili domaćinstvu, a koja je posledica rodnih stereotipa i uloga.

Takođe, Savet Evropske unije je početkom aprila 2023. **usvojio** nova pravila kako bi se uspešno borio protiv jaza u platama muškaraca i žena. Cilj Direktive o transparentnosti zarada je da zatvori jaz zahtevajući od kompanija da javno dele informaciju o visini zarade koju ostvaruju muškarci i žene, te da, ukoliko platni jaz iznosi više od 5%, kompanije preduzmu mere kako bi se jaz smanjio. Nova direktiva predviđa kazne za poslodavce koji prekrše pravila, ali i pomoći za žene koje su pogodjene neravnopravnim tretmanom. Ona takođe zabranjuje poslodavcima da pitaju nove zaposlene o nivou zarade koji su imali na prethodnim radnim mestima, dok će kompanije koje imaju više od 250 zaposlenih morati godišnje da izveštavaju o rodno zasnovanom platnom jazu.

Prvi put je uključena interseksionalna diskriminacija koja obuhvata više dimenzija rodne diskriminacije (seksualna, nacionalna, etnička, religijska), a dat je i poseban osvrt na položaj radnika sa invaliditetom. Zemlje Evropske unije će imati tri godine da prilagode svoje nacionalne zakonodavne okvire ovoj direktivi i transponuju je u domaće zakonodavstvo. Dve godine od isteka roka za transponovanje Direktive, ona će biti dodatno proširena, te će se očekivati da kompanije koje imaju više od 100 zaposlenih morati da izveštavaju o odnosu zarada muškaraca i žena.

Premoščavanje jaza za dobro svih

Ni u Srbiji situacija nije znatno bolja. Na osnovu Izveštaja Republičkog zavoda za statistiku za 2019, rodna razlika u platama u zemlji iznosila je 10,7%, pri čemu žene zarađuju 89,3% prosečne bruto zarade muškaraca. U odnosu na Evropsku uniju u kojoj je ovaj procenat 13%, situacija deluje bolje. Jaz nije svuda isti i, kao i u Evropi, varira u različitim industrijama i zanimanjima, a najveće praznine javljaju se u oblastima u kojima se dominantno zapošljavaju muškarci kao što su proizvodnja, građevinarstvo i transport. Izveštaj RZS je jasno prikazao uticaj obrazovanja, iskustva i starosti na rodnu razliku u platama, pri čemu se žene suočavaju s većim nepovoljnijim položajem u ovim oblastima. Nemogućnost žena da adekvatno prijave ne povoljne uslove u kojima rade neretko je uslovljena i ugovorom o poverljivosti, te se zaposlenima brani da razgovaraju o količini novca koju zarađuju na poslu.

Cilj Direktive o transparentnosti zarada jeste da zatvori jaz zahtevajući od kompanija da javno dele informaciju o visini zarade koju ostvaruju muškarci i žene, te da, ukoliko platni jaz iznosi više od 5%, kompanije preduzmu mere kako bi se jaz smanjio.

Premoščavanje rodnog jaza u platama važno je iz više razloga. Ukoliko se premosti, osiguraće da muškarci i žene budu podjednako plaćeni za isti posao, bez obzira na njihov pol. Ovo će promovisati rodnu ravnopravnost i eliminisati diskriminaciju koja postoji na radnom mestu. Osim toga, uklanjanje rodnog jaza u platama stvorice inkluzivnija radna mesta, te povećati produktivnost zaposlenih. Muškarci i žene treba da imaju jednake mogućnosti i da budu jednak nagrađeni za svoj trud na radnom mestu, a premoščavanjem rodnog jaza u platama osiguralo bi se ravnopravno, pošteno i pravedno postupanje prema svim zaposlenima bilo da su oni muškarci ili žene.

Miljana Jovanović
Beogradska otvorena škola

Beogradска отворена школа
Bulevar oslobođenja 177
11000 Beograd, Srbija

T: +381 60 3061 342
E: eupregovori@bos.rs
W: eupregovori.bos.rs i www.bos.rs
S: facebook.com/bos.rs

PROGOVORI O PREGOVORIMA

Beogradска отворена школа

Stalo nam je do vašeg mišljenja –
ukoliko imate komentar, kritiku ili sugestiju
kako da poboljšamo Bilten, javite nam
se na mejl eupregovori@bos.rs.

Ukoliko ne želite da nastavimo da vam šaljemo Bilten,
o tome nas možete obavestiti na isti mejl.

Molimo vas da imate razumevanja ukoliko vam
nakon odjave stigne naredni broj Biltena –
sistemu treba vremena da prepozna
izmene u broju pretplatnika.